

Atıf Bilgisi / Reference Information

Çelik,R., Tomanbay, İ., Kale, M., Çelik, M., & Bahçevan, Ö. F. (2024). Özel Eğitim Merkezinde Görev Yapan Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yaşadıkları Sorunlar, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), ss.46-64.
DOI: 10.20493/birtop.1491008

**ÖZEL EĞİTİM MERKEZİNDE GÖREV YAPAN ÖZEL EĞİTİM
ÖĞRETMENLERİNİN YAŞADIKLARI SORUNLAR**
**PROBLEMS EXPERIENCED BY SPECIAL EDUCATION TEACHERS
WORKING IN SPECIAL EDUCATION CENTERS**

Ravza ÇELİK

İstinye Üniversitesi, Türkiye

ravzacecik07@gmail.com

ORCID: [0009-0006-1802-3392](https://orcid.org/0009-0006-1802-3392)

İlhan TOMANBAY

Prof. Dr., İstinye Üniversitesi, Türkiye

tomanbay@sabev.org.tr

ORCID: [0000-0003-3658-4311](https://orcid.org/0000-0003-3658-4311)

Mehmet KALE

İstinye Üniversitesi, Türkiye

mehmetkale351@gmail.com

ORCID: [0009-0008-8863-7618](https://orcid.org/0009-0008-8863-7618)

Melike ÇELİK

İstinye Üniversitesi, Türkiye

meelikececelik18@gmail.com

ORCID: [0009-0001-4445-929X](https://orcid.org/0009-0001-4445-929X)

Ömer Faruk BAHÇEHAN

İstinye Üniversitesi, omerbahcivan99@gmail.com

ORCID: [0009-0004-5433-8557](https://orcid.org/0009-0004-5433-8557)

Öz

Araştırmanın amacı; özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları sorunları belirlemek ve bunlara yönelik çözüm önerileri sunmaktır. Araştırmada; nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Fenomenoloji (olgu-bilim) yaklaşımından yararlanılmıştır. Görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler iki farklı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde birebir ve yüz-yüze gerçekleştirilmiştir. Katılımcı sayısı, on iki özel eğitim öğretmeninden oluşmaktadır. Yapılan analizler sonucunda özel eğitimde ders saatinin yetersizliği, materyal eksikliği, uygulama sınıfı yetersizliği gibi temel sorunlar olduğu görülmüştür. Ayrıca düşük ücretler, mesleğe olan toplumsal bakış açısı ve istihdam sorunları da çıkan bulgular arasındadır. Gerek öğrenciler arası iletişimde gerek öğretmen-öğrenci iletişimde yaşanan sorunların, özellikle davranış problemleri olan öğrencilerle çalışılırken arttığı görülmektedir. Materyal eksikliği ve ders saatinin yetersizliği de öğretmenlerin verimli eğitim vermelerini

engellediği söylenebilir. Öğretmen-veli iletişimde de bazı eksiklikler bulunduğu ve bu durumun, öğrencinin evde ve okulda tutarlı bir eğitim almasını zorlaştırdığı sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak öğretmeni etkileyen bir faktör diğer bireyleri de etkilemektedir. Bu çalışmada özel eğitim öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar nitel bir bakış açısıyla ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, özel eğitim öğretmeni, sorun.

Abstract

The aim of the study is to identify the problems experienced by special education teachers and to offer solutions for them. Qualitative research method was used in the study. Phenomology (phenomenology) approach was utilized. Interviews were conducted using a semi-structured interview form. Interviews were conducted one-on-one and face-to-face in two different special education and rehabilitation centers. The number of participants consisted of twelve special education teachers. As a result of the analysis, it was seen that there are basic problems in special education such as insufficient class hours, lack of materials, and inadequacy of practice classes. In addition, low wages, social perspective on the profession and employment problems were also among the findings. It is seen that the problems experienced in both student-student communication and teacher-student communication increase especially when working with students with behavioral problems. Lack of materials and insufficient class hours also prevented teachers from providing efficient education. It was concluded that there were also some deficiencies in teacher-parent communication, which made it difficult for students to receive a consistent education at home and at school. As a result, a factor that affects the teacher also affects other individuals. In this study, the problems faced by special education teachers were tried to be highlighted from a qualitative perspective.

Key words: Special education, special education teacher, problem.

GİRİŞ

Osmanlı Dönemi'nde özel eğitim kavramı; Maarif Mektebi içerisinde görme engelli ve duyma engelliler için açılmış sınıflarda eğitim alan bireyler için kullanılmıştır. Bu sınıflar, ilerleyen dönemlerde ayrılmış ve 1912 yılına kadar eğitim sürdürmüştür. 1921 senesinde İzmir'de Özel İzmir Sağırlar ve Körler Müessesesi adı altında bir mektep açıldı. Mektep, daha sonra Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde 1950 senesine kadar faaliyet sürdürmüştür (Kargın, 2003). Kurtuluş Savaşı'nda (1921) çok fazla can kaybı yaşanmasından dolayı Himayet-i Etfal adı altında 10 Haziran 1921 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur (Çağlar, 1982, s. 1-21). Türkiye'de zihinsel engelli çocukların, özel eğitimleri için gelişmeler çok yavaş olmuştur. 1952 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Özel Eğitim bölümü açılmıştır. Bu bölümde, üstün zekalı ve zihinsel yetersizliği olan çocukların, eğitim alanlarında uzmanlık bölümü yürürlükteydi (Çağlar, 1982, s. 1-21). 1965 senesinde özel eğitim alanında öğretmen yetiştirmek amacı ile Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Özel Eğitim bölümü açılıp hemen sonrasında kapatılmıştır. Görme engelli kişilerin topluma uyum sağlayabilmeleri adına 1950 yılında Altı Nokta Körler Eğitim ve Kalkındırma Derneği kurulmuştur. Günümüzdeki adıyla Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) 1955 senesinde kurulmuştur (Şahin, 2003, s. 99-120). 1963-1964 öğretim senesinde İstanbul ve Ankara'da üstün yetenekli öğrenci grubu, özel sınıflarda eğitilmiş fakat uygulama 1968 senesinde sona ermiştir. 1957 senesinde çıkarılan 6660 Sayılı Yasa ile güzel sanatlarda yaratıcı ve üstün yetenekli çocukların

devlet yardımıyla yurtdışı eğitimden yararlanma imkânları sunulmuştur. Özel eğitimle alakalı kararlar alınması ve yönetmeliğinin çıkarılması 1961 Anayasası ile olmuştur. 1962 yılında çıkarılan 222 Sayılı İlköğretim Kanunu'nda "Mecburi ilköğretim çağında buldukları hâlde zihnen, bedenen, ruhen ve sosyal yönden özürlü olan çocukların özel eğitim ve öğretim görmesi sağlanır" kararı verilerek engelli insanların özel eğitim alması yürürlüğe girmiştir. 1997 yılında 571-573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Başkanlık özürlülerle/engellilerle ilgili çalışmaların eşgüdümü için kurulmuş bir kuruluştur (Sayita ve Şirin, 2000). 5378 Sayılı "Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'la engellilerin; sağlık, eğitim, rehabilitasyon, istihdam, bakım ve sosyal güvenliği ile ilgili problemlerinin çözülmesi amacı ile yasal düzenlemeler yapılmıştır.

Özel eğitim; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimine destek olmak, eğitimsel süreçlerinde ihtiyaçlarına yönelik faaliyet göstermek ve mevcut yetersizliklerinin bir engelle dönüşmesinin önüne geçmek, günlük yaşam becerilerinde ve toplumsal süreçlerde bağımsız olarak hareket edebilme ve üretkenlik yönleri gelişmiş kişileri geliştirmek amacını taşımaktadır. Alandaki uygulama yöntemlerine hâkim olan özel eğitim öğretmeni, yetersizlik ve engel türlerine göre düzenlenen özel eğitim programı kapsamında; uygun mekân ve doğru materyallerle kişilere uyguladığı bir eğitim çeşididir (Subakan, 2019, s. 52). Toplumda yer alan özel eğitim öğretmenlerinin sorunlarının ortaya çıkarılması, bu sorunlara çözüm önerileri bulunmasıyla sosyal alanda ve akademik alanda etki yaratması beklenmektedir. Özel eğitim alanında yaşanan sorunlar, özel eğitim öğretmenlerinin çalışma motivasyonunu düşürmektedir (Işıkhan, 2017, s. 7-26). Özel eğitim öğretmenlerinin motivasyonlarını yüksek tutabilmek için yaşadıkları sorunlar dikkate alınarak çözülmesi gerekmektedir.

Her geçen gün artan engellilik oranına istinaden günümüzde özel eğitim öğretmenlerin yaşamış olduğu sorunlar da artış göstermektedir (Orhan, 2015 s. 1). Bu sorunların artış göstermesindeki en büyük nedenler; ailelerin süreçte şok, reddetme, çöküntü, karmaşık duygular, suçluluk, kızgınlık, utanç ve pazarlık etme süreçlerinden, kabul ve uyum sürecinin geç olmasıdır (Ercan ve Kırlioğlu, 2019, s. 621). Ailelerin engellilik durumunu kabullenme süresi ve öğretmenlere yüklenen işgücünün yoğunluğu, artan vakalarla birlikte oldukça sorun teşkil etmektedir (Ercan ve Kırlioğlu, 2019, s. 597-628). Tüm bu sorunlarla birlikte kabul sürecinden sonraki aşamada iş birliğinin önemi karşımıza çıkmaktadır. İş birliği, eğitimcilerin ihtiyaç duyduğu alanların başında gelmektedir. Eğitimcilerin öğretim sürecinde gözlem ve uygulamaları aileye aktarması, süreçle ilgili aileye belirli sorumluluklar vermesi ve bireyin

gelişiminde gözlemlenen somut ilerleme iş birliğinin önemini kanıtlamaktadır (İlgar, 2017, s. 333). Bazı ailelerin bireyden ya da eğitimciden beklentisinin düşük olması sebebiyle iş birliğine açık olmadığı ve sorumluluk bilincinin oldukça az olduğu söylenebilir. Bu tip ailelerin iletişimde sorunlar yaşadığı söylenebilir (Karasu, 2014, s. 62). Öğrenci ve eğitimci arasındaki iletişimin kopuk olmasına sebebiyet verir (Demir, 2023). Özel eğitimde iş birliğinin esas olması nedeniyle iletişime kapalı ve sorumluluk bilinci düşük olan aileleri katılıma teşvik etmek, ilgisini arttırmak ve eğitimsel sürece katkıda bulunmasını sağlamak gerekmektedir (Sadioğlu, 2012, s. 4-22). Yine aile katılımının aktif olarak sağlanabilmesi amacıyla öğrencilere verilen eğitim ve ailelere verilen sorumlulukların kolaylaştırılması ve daha kalıcı hâle gelmesi hedeflenir. Ailelerin faaliyetlerde daha aktif rol alması sağlanır (Demirtaş vd, 2016, s. 21-49). Öğretmenlerin aileler ile iş birliği içinde olmaları, ailelerin de sorumluluk bilincinde olarak üstüne düşen görevleri yerine getirmesi, öğretmenlerin eğitimsel süreçte yaşadığı sorunların bir kısmına çözüm sağlayacaktır. Bu sorunların dışında farklı durumlardan da bahsetmek mümkündür.

Eğitime yönelik olan, istihdam, kurum, iletişim sorunları ve gelecek beklentileri diğer sorunların yanında yer almaktadır. Eğitimsel sorunlarda ders saatinin yetersizliğinden, materyal eksikliğinden, uygulama alanlarının yetersizliğinden bahsetmek mümkündür (Ercan, vd. 2019, s. 620). Özel eğitimde beceri öğretiminin gerçekleştirilmesi ve beceri genelmesi yapılabilmesi için belirli bir zamana ihtiyaç vardır. Öğretim sürecinde sabır oldukça önemlidir. Literatür incelediğinde; öğretmenlik mesleğinde başarıya ulaşmak ve mesleki çıktılar elde etmek uzun zaman dilimi gerektirir. Bu bağlamda öğretmenlerin mesleki hayatlarında başarılı olabilmesi için sabırlı olmaları ve mesleklerini bu bilinçle sürdürmeleri önemlidir (Ercan, vd. 2024, s. 28). Fakat engeli olan bireylerin, ailelerinin öğretim süreci ve gelişimde oldukça hızlı ilerlemesine yönelik bir beklentisi vardır. Bu beklenti eğitimci için oldukça büyük bir sorun teşkil ederken bir de alınan ders saatinin az olması eğitimciyi daha büyük bir handikap ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen eğitimlerin haftada iki saat bireysel ve dört saat grupsal olmak üzere aldıkları ders sayısının oldukça az olduğu söylenebilir (Mengi, 2020, s. 19-33). Bu durumda aileler tarafından sürekli olarak olumsuz geri dönüşlerle karşılaşmaktadır. Bir başka sorun olarak, materyal eksikliğinden bahsetmek mümkündür. Var olan materyallerin yanı sıra bireyselleştirilmiş eğitim programına uygun olarak hazırlanması gereken materyallerin olması, çevre düzenlemesinin bireysel farklılıklara uygun olarak hazırlanması için eğitimcilerin belirli bir kaynağa ihtiyaç duyduğu söylenebilir (Çetin, 2004, s.

47). Öte yandan kaynaklarla ve materyallerle ilgili eksikliğin olması, paylaşılan materyallerin uygun hâlde teslim edilmemesi ya da kurum tarafından materyal ihtiyacının karşılanmaması da eğitimcilerin bu anlamda yaşadığı sorunları ortaya koymaktadır (Çetin, 2004, s. 41-47). Kurumlarda yönetimle ilgili karşımıza çıkan sorunlara materyal ihtiyaçlarının karşılanmamasının yanında iletişim sorunları da eklenebilir (Kılıç, 2020, s. 12-31). Eğitimsel sorunlardan bir diğeri ise uygulama sınıfı yetersizliğidir. Özel eğitimde verilen hizmetlerde öğretim süreçlerinin gerçekleştiği ortam, bireylerin gelişimsel süreci açısından oldukça önemlidir. Bu alanlar verilen eğitimin amacına ve kişinin bireysel farklılığına uygun olarak hazırlanmaktadır. Bu alanlar; öğretim programlarının uygulandığı, günlük yaşam becerilerinin, topluma uyum süreçlerinin, davranış genellemelerinin çalışıldığı alanlardır (Altinkurt, 2008). Yine uygun çalışma alanları yaratılmaması, sınıfların yetersiz olması eğitimcinin çalışma verimliliğini düşürebilmektedir. Eğitimsel sorunların yanı sıra istihdam sorunları da karşımıza çıkmaktadır. Özel eğitim alanı oldukça bilgi birikimi ve donanım gerektirmektedir. Aynı zamanda ciddi bir çalışma disiplini, iş birliği ve emek gerektirmektedir. Eğitimcilerin düşük ücretler ile çalıştırılması yine iş motivasyonunu olumsuz yönde etkileyen faktörlerdendir (Çetin, 2004). Eğitimcilerin maddi doyuma ulaşamamaları ve istihdam koşulları ve beklentileri karşılanmadığı yönündedir (Afat ve Çiçek, 2019, s. 68-69). Özel eğitim öğretmenleri mesleki alanda yaşadıkları olumsuzluklardan dolayı sorunları öğrencilere yansıtmaktadır.

Ailenin öğretmenle ve çocuğuyla yaşadığı sorunlardan da bahsedilebilir. Bu durum, aileyi ilgilendirdiği kadar eğitim kurumunu da ilgilendirmektedir. Ailenin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki öğretmenler ile eşgüdümlü olarak çocuğun eğitimini desteklemeye yönelik çalışmalar sağlaması gerekmektedir. Özel eğitim merkezinde alınan eğitim, ev ortamında desteklenmelidir. Veli okul iş birliğinin temel amacı, velilerin katılımı ve desteği ile öğrenci ve okul başarısını yükseltmektir okulun öğrenciye istenilen davranışları tek başına kazandırması kolay bir süreç değildir okulda öğrenciye kazandırılan bilgi, beceri ve davranışlar evde aileler tarafından desteklenip pekiştirilmez ise kısa zamanda unutulur (Aydoğdu ve Kılıç, 2016, s. 266).

Bu araştırma sayesinde, öncelikle özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar toplumda yer edinebilmesi açısından daha iyi analiz edilecektir. Bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmiş olacaktır. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi yöneticilerinin de yapılan araştırmada yeri bulunmaktadır. Özel eğitim öğretmenin çalışmakta olduğu özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumlulukları yerine getirirken birtakım sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Özel eğitim öğretmenlerinin; tükenmişlik

düzeylelerinin artması, yaşam standartlarının düşük olması, çalışma koşullarının yetersiz olması ve buna bağlı olarak özel eğitim öğretmenlerinin çalıştığı kurumdan memnun olmaması ve bu durumu hem vermiş olduğu eğitime hem de özel hayatına yansıtması, yaşamış olduğu sorunlardan bazılarıdır (Çiftçi, 2015, s. 237). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin yetersizliği, bu alandaki araç-gereç eksikliği, fiziksel koşulların, öğrencilerin ihtiyaçlarına olanak sağlamada yetersiz kalması gibi sebepler de bu kurumlarda çalışan özel eğitim öğretmenlerini zor durumda bırakmaktadır (Işıkhan, 2017, s. 7).

Bu araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar, nitel bir bakış açısıyla ele alınarak anlaşılmasına çalışılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma kapsamında özel eğitim öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunları ve önerilerini keşfetmek amaçlanmıştır. Araştırma için toplam 12 özel eğitim öğretmeniyle görüşme sağlanmıştır. Görüşme yapılan özel eğitim öğretmenlerinin 5'i erkek, 7'si kadın öğretmenden oluşmaktadır. Öğretmenlerin yaş aralığı 22-34 yaş arasında değişiklik göstermektedir. Yöntem olarak; nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, bireylerin davranışları, kendi içgüdüleri ve psikolojik durumlarını ortaya çıkarmaya imkân sağlamaktadır (Kümbetoğlu, 2005). Araştırmada katılımcı grubun düşünceleri, sorunları, beklenti ve önerileri ele alındığından dolayı nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji (olgu-bilim) kullanılmıştır. Olgu-bilimin temel amacı insanların sahip oldukları deneyimleri ortaya koymaktır. Bu yöntem, bireylerin belirli olguların veya kavramla alakalı duygularını, düşüncelerini, algılarını ve bakış açılarını dile getirmelerine imkân tanır. Olguyu nasıl deneyimlediklerini ortaya koyan bir teknik olarak adlandırılmaktadır (Krysiç ve Finn, 2015).

ÇALIŞMA GRUBU

Katılımcıların belirlenmesi aşamasında amaçlı örnekleme yöntemi tekniklerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda katılımcıların seçimi bazı ölçütlere göre yapılmıştır. Bu ölçütler, lisans mezunu olması, bulunduğu özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde en az bir yıldır çalışıyor olması ve en az beş öğrencisinin bulunmasıdır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Veriler, katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yapılarak elde edilmiştir. Derinlemesine görüşme, araştırmaya katılan bireylerin düşünce yapılarını ortaya çıkarmaya imkân tanımaktadır (MEB, 2012). Görüşmeler gerçekleştirilirken yarı yapılandırılmış görüşme

formundaki öğrenciler, kurum, eğitim alanında ne gibi zorluklar ile karşılaştıkları, gelecekte beklenen ve önerilere ilişkin açık uçlu sorular bulunmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler insanların bakış açılarını, tecrübelerini, duygularını ve algılarını ortaya çıkarmak için kullanılan oldukça mühim bir metottur (Bogdan ve Biklen, 2022).

VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırma, İstanbul'da bir özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki özel eğitim öğretmenleriyle görüşmeler yapılarak yürütülmüştür. Toplam 12 özel eğitim öğretmeni ile görüşülmüştür. Her bir öğrenci üç özel eğitim öğretmeni ile görüşme gerçekleştirmiştir. Veri toplama süreci, 03.01.2024 tarihi ile 10.01.2024 arasında gerçekleşmiştir. Görüşme süreci özel eğitim öğretmenlerinin cevapları tekrarlamaya başlaması üzerine doyum noktasına ulaştığından sona ermiştir.

VERİLERİN ANALİZİ

Derinlemesine görüşmeler esnasında toplanan veriler bilgisayar ortamında yazıya geçirilmiş ve kodlamalar yapılmıştır. Bulgular kısmında verilen beyanların sonlarındaki kısaltmalar, anonim kalması açısından kullanılmıştır. Tekrar eden ifadeler kodlama yapılırken önemli yere sahiptir.

Tablo 1. *Araştırmada Kullanılan Tema ve Alt Temalar*

TEMALAR	ALT TEMALAR
<u>Eğitime Yönelik Sorunlar</u>	Ders Saatinin Yetersizliği Materyal Eksikliği Uygulama Sınıfı Yetersizliği
<u>İstihdam Sorunları</u>	Düşük Ücret Toplumsal Bakış Açısı
<u>Kurum Sorunları</u>	İşbirliğinin Az Olması Planlama Sisteminin Geliştirilmesi

İletişim Sorunları

Öğrenciler arası İletişim Sorunları

Öğretmen ve Öğrenci Arasındaki
İletişim Sorunları

Öğretmen ve Veli Arasındaki İletişim
Sorunları

Öğretmen ve Yetkili Arasındaki İletişim
Sorunları

Gelecek Beklentileri ve Öneriler

Özel Eğitim Tanımının Doğru
Kavranması

Özel Eğitim Alanını Sempati
Besleyenlerin Tercih Etmesi

Devlet Politikalarının Geliştirilmesi

BULGULAR

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler çözümlenerek ana temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Elde edilen veriler analiz edildiğinde eğitime yönelik sorunlar, istihdam sorunları, kurum sorunları, iletişim sorunları, gelecek beklentileri ve öneriler olmak üzere beş ana tema ortaya çıkmıştır.

Eğitime Yönelik Sorunlar

Bu başlık altında özel eğitim öğretmenlerinin çalıştıkları özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde eğitim verirken karşılaştıkları sorunlar incelenmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda “Ders Saatinin Yetersizliği”, “Materyal Eksikliği” ve “Uygulama Sınıfı Yetersizliği” olmak üzere üç alt tema ön plana çıkmıştır.

Ders Saatinin Yetersizliği

Özel eğitim öğretmenleri, özel çocuklara verilen derslerin yetersiz olduğunun kanısındadır. Her öğrenciye göre ders saatleri öğrencinin öğrenme, ihtiyaç ve kavrama, anlama durumuna göre ayarlanıp değişiklik göstermesini beyan etmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı bu durumu ifade etmek için aşağıdaki ifadeleri dile getirmişlerdir.

“Daha fazla derse ihtiyacı olan öğrenciler var. Hepsinin eşit ders alması bu durumda yetersiz bırakıyor. Zorlaştırıyor. Sistemsiz olarak değişim olmalı.” (N.D.)

“Çocuğun 20 saat eksikliği varken verilen 2 saatlik eğitim az.” (C.E.)

Materyal Eksikliği

Özel eğitim öğretmenleri, özel eğitim öğrencilerine eğitim verirken materyal eksiklikleri olduğundan şikayetçilerdir. Özel eğitim öğrencileri için materyalin artırılması gerektiği düşünülmektedir. Katılımcıların bir kısmı bu durumu örnek1 ve örnek2 de dile getirmişlerdir.

“Her bireyin kendine ait olması lazım.” (T.T.)

“Bazı materyalleri diğer öğretmenlerle dönüşümlü kullanıyoruz. Bence daha fazla çeşit ve yeterli sayıda materyal bulunmalı.” (N.D.)

Katılımcılar, özel eğitim için materyal eksikliği olduğunu beyan etmişlerdir. Materyal azlığından dolayı özel eğitim öğretmenleri materyalleri dönüşümlü kullanmakta olduklarını ve materyallerin artırılması gerektiğini görüşmelerde belirtmişlerdir.

Uygulama Sınıfı Yetersizliği

Özel eğitim öğretmenleri, özel eğitim öğrencilerine verilen uygulama sınıflarının yetersiz olduğu kanısındadır. Uygulama sınıflarının artırılması ve daha çok çocuğa ulaşılması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir.

“Çocukların ilgi ve yeteneklerini fark edebilmek için olması gerektiğini düşünüyorum.” (Z.Y.)

“Uygulama atölyesi bir tane var. Mutfak; bazı öğrencilerle mutfak becerileri çalışılıyor. Bu tabii ki yeterli değil.” (N.D.)

“Artırılabilir.” (B.N.G.), (D.Ü.)

“Sınıf yetersiz.” (D.Ü.)

İstihdam Sorunları

Bu başlık altında özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları istihdam sorunları incelenmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda “Düşük Ücretler” ve “Toplumsal Bakış Açısı” olmak üzere iki alt tema ön plana çıkmıştır.

Düşük Ücretler

Özel eğitim öğretmenleri iş hayatında istedikleri ücreti alamadıklarını, memnun olmadıklarını ve ücretin artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı bu durumu ifade etmek için aşağıdaki ifadeleri dile getirmişlerdir.

“Özel eğitim alanında genel olarak maaşlar düşük. Memnun değilim.” (T.T.)

“Hayır, maaşlar biraz daha artmalı.” (İ.A.)

“İstediğim maaşın altında çalışıyorum.” (N.D.)

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki maaşların düşük olmasından ve istenilen

düzeşde maaş alamadıkları görölmektedir.

Toplumsal Bakış Açısı

Katılımcılar, özel eğitime karşı yanlış bir algı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu yanlışların yerini doğal bir bakış açısı yer alması gerektiğini ve damgalayıcı ifadelerden uzak durulması gerektiğini vurgulamışlardır. Katılımcıların bir kısmı bu durumu 3 örnekte ifade etmiştir.

“Doğal bir his olmalı. Acıma bakışları olmamalı. Toplumun farklılıkları kabul etmesi gerekmektedir. Sistemsel değişiklikler yapılmalıdır. Muhtaçlıklar kalkmalıdır.” (D.F.)

“Özel eğitim denildiğinde insanlar bunun hem bireylerin hem toplumun yararına olduğunu bilmeli ve bu konuda bilinçlendirdiğinde gereken saygıyı göstereceklerdir.” (N.D.)

“O çocukların farklılıklarıyla normal olduğunun normalleştirilmesi gerektiğinin anlaşılmalı. Maalesefhâlâ ‘sakat mısın?’, ‘deli misin?’ gibi banal cümleler kullanılıyor.” (D.Ü.)

Katılımcılar, özel eğitimin bireysel ve toplumsal bir eğitim olduğunu beyan etmişlerdir. Normal bir durum gibi davranılmasını ve ötekileştirmelerden uzak durulması gerektiğini görüşmelerde belirtmişlerdir.

Kurum Sorunları

Bu başlık altında özel eğitim öğretmenlerinin çalıştıkları özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinin sorunları incelenmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda “İşbirliğinin Az Olması” ve “Planlama Sisteminin Geliştirilmesi” olmak üzere iki alt tema ön plana çıkmıştır.

İşbirliğinin Az olması

Katılımcıların bir kısmı bu durumu ifade etmek için aşağıdaki ifadeleri dile getirmişlerdir.

“Öğretmen-veli-öğrenci-sekreter-yönetim iş birliğinin tamamen yetersiz oluşu. Bu alan ciddi bir iş birliği gerektirir ve sağlanamadığında verim alınmaz, çeşitli problemler çıkar.” (N.D.)

“İşbirliğine önem verilmeli, tüm işler koordineli şekilde yürütülmeli, demotivasyonu önleyici tedbirler alınmalı, her zaman öğrencinin yüksek yararı önde tutulmalı.” (C.E.)

Dayanışmaya her alanda önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. İşbirliğinin sağlanamaması, yetersiz olması beraberinde olumsuzlukları getirecektir. Bundan dolayı yaşanacak sorunlara çözüm yolları bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

Planlama Sisteminin Geliştirilmesi

Katılımcılar, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki adaletsiz ders saati ve işleyişin hâkim olduğunu ifade ederek bu durumun değiştirilmesi ve geliştirilmesini beyan etmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı bu durumu ifade etmek için aşağıdaki ifadeleri dile getirmişlerdir.

“Öğrenci listelerinin öğretmenlerin programlarına dengesiz dağılımı motivasyonu ve performansı

düşürmekte.” (F.K.)

“Bir öğretmenimiz eksik olduğunda telafi dersi yazılıyor o öğretmenin öğrencisi bize yazılan öğrenciyi bazen tanımıyor oluyorum ve ne yapacağımı kestiremiyorum önceden bilgilendirilme yapılmalı.” (F.S.)

Katılımcılar; planlama sisteminin istenilen seviyede yürütülmemesi, özel eğitim öğretmenlerinin başarısını ve psikolojik açıdan ilişkileri olduğunu vurgulamışlardır.

İletişim Sorunları

Bu başlık altında özel eğitim öğretmenlerinin çalıştıkları özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde eğitim verirken, iletişim bakımından karşılaştıkları sorunlar ortaya çıkarılarak incelenmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda öğrenciler-arası iletişim sorunları”, “Öğretmen ve Öğrenciler Arasındaki İletişim Sorunları”, “Öğretmen ve Veli Arasındaki İletişim Sorunları” ve “Öğretmen ve Yetkili Arasındaki İletişim Sorunları” olmak üzere dört alt tema ön plana çıkmıştır

Öğrenciler-Arası İletişim Sorunları

Öğrenciler arası iletişimde, özel eğitim öğrencilerinin bir araya geldiklerinde iletişim sorunları ile karşılaştıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Özel eğitim öğrencilerini anlayıp ortak yönlerle her çocuğa ulaşılması gerektiği saptanmıştır. Katılımcıların bir kısmı bu durumu ifade etmek için aşağıdaki ifadeleri dile getirmişlerdir.

“Grup derslerinde tanıya uygun gruplama olmayınca anlaşmazlıklar çok oluyor. Ortak yöne uygun materyal seçiyorum.” (C.E.)

“Uyumsuz öğrenciler oluyor. Genellikle motive ediyorum. Yapabilirsin, anlaşabilirsiniz diyorum.” (T.T.)

Öğretmen ve Öğrenciler Arasındaki İletişim Sorunları

Öğretmen ve öğrenciler arası iletişimde, özel eğitim öğrencileri ve öğretmenlerinin iletişim sorunlarının meydana geldiğini beyan etmişlerdir. Özel çocuğu anlayıp ona göre metotlar uygulanması gerektiğini beyan etmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı bu durumu ifade etmek için 3 örnekte ifadelerini dile getirmiştir.

“Çocuğa ulaşamamak. Onun dünyasına inememek. Her çocuk çok farklı, kendinizi yeni tutmanız gerekiyor.” (D.F.)

“Davranış problemleri, yersizce atma, vurma, tükürme, ortak dikkat kuramama, dil konuşma bozukluklarından kaynaklı iletişim eksiklikleri.” (F.S.)

“Ağlama krizleri geçirdikleri zaman ve şiddet uyguladıkları zaman sabrımın son noktasına ulaştığı hissediyorum. Bu durumda genelde çocuğu sakinleştirdikten sonra sabredip beklemeyi deniyorum.” (B.N.G.)

Katılımcılar, öğrenci- öğretmen ilişkisinde zorluk çektiğini beyan etmiştir. Her bir çocuk için farklı yöntemlerle defalarca çabalamak gerekmektedir. Davranış bozukluğu olan çocukların şiddet eğilimleri vardır ve bu iletişimlerini olumsuz etkileyerek öğretmeni zor

duruma sokmaktadır. Öğretmenler nefes egzersiziyle sakin kalıp, çocuğun da sakin kalmasını sağladıklarını görüşmelerde belirtmiştir.

Öğretmen ve Veli Arasındaki İletişim Sorunları

Öğretmen ve veli arası iletişimde, özel eğitim öğretmeni ve veliyle iletişim sorunları olduğu kanısındadırlar. Velinin verilen metotlara karşı çıkmaması ve çocuğuna destek olması gerektiği beyan edilmiştir. Katılımcıların bir kısmı bu durumu 3 örnekte dile getirmiştir.

“Okul- aile iş birliğinin az olduğunu gördüğümde çocuk kadar kendimin de yalnız olduğunu hissettim.” (T.A.)

“Öğrencilere konulan sınır ve kuralların farklı kişiler tarafından farklı ortamlarda sürdürülmemesi nedeniyle durumu öğrencilerin eğitimciye genellemesi.” (Z.Y.)

“Aile iş birliği konusunda zorluk yaşayabiliyoruz. Aile ile paylaştığımız geri bildirimleri kendi bakış açılarına göre yorumlayıp uygulayabiliyorlar. Bu durumu aile eğitimlerini sıklaştırarak çözebiliyoruz.” (Z.Y.)

Öğretmen ve Yetkili Arasındaki İletişim Sorunları

Öğretmen ve yetkili arası iletişimde, özel eğitim öğretmenleri ve yetkili arasında iletişim sorunları olduğu beyan edilmektedir. Öğretmenlerin gerekçelerinin göz önünde bulundurulup, değerlendirilmesi beyan edilmiştir. Katılımcıların bir kısmı bu durumu ifade etmek için aşağıdaki 4 örnekte ifadelerini dile getirmişlerdir.

“Alanda çok fazla uygulama ve güncel bilgi ortaya çıkıyor. Yöneticilik vasıflarının alması, görev ve sorumluluklarının daha farklı olması nedeniyle güncel bilgileri takip etmekte güçlük çektiklerini düşünüyorum. Bu nedenle uyum sağlayamadığımız oluyor.” (İ.A.)

“Özel eğitim yetkilisi ile eğitimcilerin görev yetki sorumlulukları ve önemseydiği farklı olması nedeniyle fikir ayrılıkları yaşanabiliyor.” (Z.Y.)

“Öğrenci veya veliyle ilgili öneri, istek veya şikâyetle bulunduğumuzda tatmin eden bir geri dönüş alamıyoruz. Kurumun işleyişi ile ilgili, personellere adil davranmayla ilgili konularda problemlerimiz mevcut.” (N.D.)

Katılımcılar, yetkili ve öğretmen ilişkisinde sorun olduğunu beyan etmişlerdir. Öğretmenlerin düşüncelerine ve gerekli ihtiyaçlarını yok saymamaları, yetkili oldukları için güncel olarak her şeyi takip etmeleri ve öğretmenler arası adil davranılması gerektiği görüşmelerde belirtilmiştir.

Gelecek Beklentileri ve Öneriler

Bu başlık altında özel eğitim öğretmenlerinin gelecekte beklenenleri ve önerileri ele alınmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda “özel eğitim tanımının doğru kavranması”, “Özel Eğitim Alanına Sempati Besleyenlerin Tercih Etmesi” ve “Devlet Politikalarının Geliştirilmesi” olarak üç alt tema ön plana çıkmıştır.

Özel Eğitim Tanımının Doğru Kavranması

Görüşmeye katılan özel eğitim öğretmenleri tarafından Türkiye’de özel eğitim kavramının doğru bir şekilde kavranmadığı belirtilmiştir. Katılımcıların bir kısmı bu durumu ifade etmek için aşağıdaki 4 örnekte ifadelerini dile getirmişlerdir.

“Özel eğitim, Türkiye’de gelişmekte olan bir kavramdır. Bu nedenle doğru şekilde kavranabilmiş olduğunu düşünmüyorum.” (Z.Y.)

“Bence henüz tam anlamıyla kavranmamış. İnsanlar genelde kurumun sadece engelli, özürli olarak adlandırdıkları okulların olduğunu düşünüyorlar. Aslında gelişim gereği olan her çocuk buraya gelebiliyor. Dil konuşma gereği olan her çocuk gelebiliyor. Toplumun gözünde böyle bir algı var maalesef.” (B.N.G.)

“Toplum özel eğitim konusunda yeterince bilinçli değil. Engelli çocukların gittiği okul olarak tanımlanıyor genellikle ve kesinlikle eksik bir tanım.” (N.D.)

Katılımcılar, toplumun gelişmesiyle özel eğitim kavramının da doğru bir şekilde algılanacağını ifade etmişlerdir.

Özel Eğitim Alanına Sempati Besleyenlerin Tercih Etmesi

Katılımcılar bu mesleği sadece ilgi duyanların ve seven kişilerin yapması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu mesleği severek yapmalarını, gelir elde etmek için yapılsa tatmin edilecek bir meslek olmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı bu durumu ifade etmek için aşağıdaki 3 örnekte ifadelerini dile getirmişlerdir.

“Sevilerken ve tamamen bireysel istekle yapılması gereken bir bölümdür.” (F.K.)

“Bu mesleği gerçekten eğer seviyorlarsa, yapabileceklerini düşünüyorlarsa okumalarını öneririm. Yoksa sevmeden yapılacak bir meslek değil, sadece para için yapılmaz.” (S.A.)

“Seviyorlarsa ve bütün yaşamlarını meslekleriyle harmanlayabileceklerse. Özel hayatında da bu meslekten güzel bahsetmeli. Sevmiyorlarsa yapmasınlar.” (D.Ü.)

Özel eğitim alanını, mesleki hayatlarını ve özel hayatları arasında bağ kurarak yaşayabilecek kişilerin tercih etmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Devlet Politikalarının Geliştirilmesi

Katılımcılar özel eğitim ile ilgili yürürlükteki kararların değiştirilmesi ve geliştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı bu durumu ifade etmek için 3 örnekte ifadelerini dile getirmişlerdir.

“Devlet politikaları destekleyici olmalıdır.” (D.F.)

“Çocuğun 20 saat eksikliği varken verilen 2 saatlik eğitim az. Politika değiştirilmelidir.” (C.E.)

“Türkiye’de özel eğitim sistemi ve uygulamalarının geliştirilmesi için ilgili meslek gruplarının çalışmalar yapması ve alana katkı sağlamaları.” (Z.Y.)

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde görev yapmakta olan özel eğitim öğretmenleri; özel eğitim alanındaki politikaların iş birliği içerisinde bulunarak belirlenmesi

önerilerinde bulunmuşlardır.

TARTIŞMA

Özel eğitim öğretmenlerinin yaşadığı sorunlar, özel eğitim öğrencilerine verilen eğitimin verimini olumsuz yönde etkilemektedir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin yaşadıkları sorunlar ve sosyal sorunlara ilişkin, bulgulara yönelik çözüm önerileri üretilmesi noktasında kaynak sağlamaktadır. Bu araştırma, özel eğitim öğretmenlerinin sorunlarını derinlemesine anlamak ve sorunlarını ortaya çıkarmak için yapılmıştır.

Yapılan araştırma ile özel gereksinimi olan çocuklarla çalışan özel eğitim öğretmenlerinin, eğitim çalışmalarını sürdürürken yaşadıkları sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik gerçekleştirdikleri çalışmalara ilişkin görüşlerinin alınması hedeflenmiştir. Bu çalışma, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin, mesleki tükenmişlik sendromuyla karşılaştıklarını ortaya çıkarmıştır. Literatür incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik sendromunun yaygın olduğu görülmüştür. Yapılan literatür taramalarında, Çiftçiye göre; özel eğitim alanında mesleki tükenmişlik yoğun ve stresli bir iş ortamı, takdir görmeme, işinden maddi açıdan doyuma ulaşamamak, işveren ve müdürler ile yaşanan iletişim problemleri, işveren ve çalışma arkadaşları desteğinden yoksun olma, mesleki değerlerdeki özensizlik, uygun olmayan sosyo-psikolojik çevre, yapılan işe göre fazla mesai, materyal eksikliği gibi birçok etken sonucunda mesleki tükenmişlik ve özverili çalışmama durumu ortaya çıkmaktadır (Çiftçi, 2015, s. 221-241). Yapılan görüşmelerde, öğretmenlerin daha verimli çalışabilmeleri için; işveren, çalışma arkadaşları ve velilerin iş birliğinin önemi anlaşılmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin daha az yıpranmalarını sağlayarak ve daha fazla katkı sunabilmeleri açısından toplumun bu konuda bilinçlenmesi gerekmektedir. Yapılan literatür taramalarında ise Aydın ve Yılmaz'ın araştırmasında bu sorunlara çözüm bulmak için tüm paydaşların (Millî Eğitim Bakanlığı, özel eğitim kurumları, öğretmenler, veliler) birlikte çalışması gerektiği belirtilmiştir. Özel eğitim öğretmenlerine gerekli desteğin sağlanması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, özel gereksinimi olan çocukların eğitimden en üst düzeyde faydalanmalarını, toplumun ve ülkemizin hem bu alanda gelişmesini hem de bu alana ihtiyaç duyan bireylerin en etkili şekilde faydalanmasını sağlayacaktır (Aydın ve Yılmaz, 2023, s. 1371-1384).

Özel eğitim öğretmenlerinin, yaşamakta olduğu sorunlardan bir başka sorun ise engeli bulunan öğrencilerin bazılarında davranış problemlerinin olmasıdır. Bunlar; tükürme, bir şeyleri fırlatma, saldırgan hareketlerde bulunma gibi sorunlardır. Kodal'ın yaptığı araştırmada;

engeli olan çocukların sabit bir şekilde sert cisimlere vurma, el ve kol kısımlarını ısırma, eşyalarına ve kendilerine zarar verme davranışları sergilediği yönündeki görüşleriyle benzerlik göstermektedir (Kodal, 2006).

Özel eğitim öğretmenlerinden alınan görüşler sonucunda, ders saatlerinin arttırılması verilen eğitimin kalitesinin gelişmesi açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Korucu'ya göre okullarda birkaç saatlik eğitimin engeli olan çocuklarda öngörülen davranış değişikliğini oluşturmakta oldukça az kaldığı ve bu nedenle eğitim kurumlarında formal olarak aile eğitimi konusunda uzman bir eğitimci ve ailenin içinde bulunduğu olumsuz ruh hâlleri ile başa çıkmasını kolaylaştıracak bir psikolog eşliğinde aile eğitimine yer verilmesi gerekmektedir (Ada vd., 2005, s. 9-20). Yapılan araştırmada da ders saatinin az olduğu ve velilerle de iş birliği içerisinde olunması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen ve veli arasındaki iletişimsizliğin sebebi; iş birliğinin tam anlamıyla sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Çuhadar vd.'nin araştırmasında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan öğretmenler ile veliler arasında iletişimsizlikten kaynaklanan sorunlara rastlanılmaktadır. Yaşanan sorunlar ise; öğretmenlerin çocukların gelişimi için velilere vermiş oldukları yönergelerin uygulanmasını isterken, velilerin müdahalede bulunması ayrıca yönergeleri uygulamaması ve sadece okul içinde alınan eğitimin bu konuda yetersiz kalmasından dolayı gelişmeden şikâyetçi olmaları bu durumun aile, öğretmenler ve yöneticiler arasındaki iletişim kopukluğunu göstermektedir. Velilerin çocuklarının engelini kabul etmemesi, onları normal bir birey gibi gelişim göstermesini beklemesi, ailenin yaşamış olduğu durumu kabullenememesi, psikolojik sorunların da olduğunu göstermektedir. Ailelerin bu durumu kabullenememesi, çocuklarını hafif düzeyde görmeleri, çocuklarının eğitimini aksatmakta ve öğretmenlerin işini zorlaştırmaktadır (Çuhadar vd, 2013, s. 797-807).

Özel eğitim öğretmenlerinin; Bireysel eğitim planları (BEP) hazırlamak, ders materyalleri geliştirmek, öğrenci değerlendirmeleri yapmak, velilerle iletişim kurmak gibi birçok sorumlulukları vardır (Kargın, 2007, s. 1-15). Bu sorumluluklar; uzun çalışma saatlerine, artan strese ve tükenmişlik sendromuna yol açmaktadır. Personel eksikliği ve iş yoğunluğu, eğitimin yetersiz ya da kalitesiz olmasına sebep olmaktadır. Aydın'ın yapmış olduğu araştırma; özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim alan öğrenciler için bireysel eğitim planı geliştirmesi ve eğitim programlarını öğrencilerin durumuna göre bireyselleştirerek uygulanmasını esas almıştır. Bu eğitim planının her öğrenci için ayrı ayrı yapılması, öğrencilerin gelişimine katkı sağlaması amaçlanarak hazırlanmıştır. Materyal eksikliği kurum sahibi tarafınca karşılanması uygun görülmüştür (Aydın, 2017).

Özel eğitim öğretmenleri, sınırlı kaynaklarla birçok öğrenciye aynı anda eğitim vermeye çalışmaktadır. Bu durum, özel eğitim öğretmenlerin işini zorlaştırmakta ve öğrenciye verilebilecek eğitim hizmetinin kalitesini düşürmektedir. Kargın eğitimsel değerlendirme ve kişiye özgün öğretim programı, hazırlama sürecindeki çalışmada; öğrencinin belirli zamanlarda değerlendirilmesi, gözlem yapması ve değerlendirmeyi incelenmesi gerektiğini tavsiye etmektedir (Kargın, 2007).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, özel eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimi olan çocuklarla çalışırken karşılaştıkları sorunlar ortaya çıkarılmış ve bu sorunların çözümlerine yönelik öneriler geliştirilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri ve deneyimleri, özel eğitim alanında karşılaştıkları zorlukları, iletişim sorunlarını, istihdam sıkıntılarını ve eğitim politikalarının eksikliklerini ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmada, özel eğitim kavramının toplumda doğru bir şekilde kavranması ve anlaşılması sonucuna ulaşılmıştır. Özel eğitim öğretmenlerin çoğu, özel eğitim alanında çalışacak kişilerin bu mesleği sevgi ve istekle yapmaları gerektiğini vurgulamıştır. Mesleğin sadece gelir elde etmek için değil, sevgi ve sabırla yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Özel eğitim öğretmenlerinin, özel eğitim alanında karşılaştıkları iletişim sorunlarına da değinilmiştir. Özel eğitim öğrencisi- özel eğitim öğretmenleri, özel eğitim öğretmeni ve veli arasında iletişim sorunları yaşandığı saptanmıştır. Bu sorunların çözümü için daha etkili iletişim stratejileri ve iş birliği sunulması gerektiği vurgulanmıştır. Özel eğitim öğretmenleri, devlet politikalarının özel eğitim alanında geliştirilmesi gerektiğini önermiştir. Özellikle öğrencilerin ihtiyaçlarına daha uygun politikaların oluşturulması ve uygulanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu öneriler, özel eğitim alanında çalışan özel eğitim öğretmenlerinin karşılaştığı zorlukların ve bu zorluklara yönelik çözüm önerilerinin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Uygun politikaların ve destekleyici kaynakların sağlanması, özel eğitim alanında daha etkili bir hizmet sunulmasına katkı sağlayacaktır.

Yapılan araştırmadan çıkarılacak sonuç doğrultusunda; özel eğitim öğretmenlerinin yaşamış oldukları sorunlar tespit edildiğinde öğretmenlere karşı devlet desteğinin artırılması ve teşvik programları düzenlenmesi gerektiği mesleki açıdan son derece önemlidir. Aile destek programlarının düzenli periyotlar şeklinde uygulanarak ailelerin psikolojik ve sosyal açıdan refaha çıkmaları, eğitim alanının gelişmesi, özel eğitim öğrencisine yansıyan bakış açısı ve özel eğitim öğretmenlerine iletişimde katkı sağlanacağı önerilmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Çalışma için etik izin İstinye Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 2023/08 sayılı kararı ile alınmıştır. Tüm katılımcılar çalışmanın amaçları, yöntemi ve gizlilik koşulları hakkında bilgilendirilmiştir. Katılımcılardan yazılı olarak bilgilendirilmiş onam alınmış ve anonimliği sağlamak için analiz aşamasında temsili ifadeler kullanılmıştır.

ARAŞTIRMACININ KATKI ORANI

Araştırmacılar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ada, S., Baysal, Z. N., Korucu, s. (2005). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara Gösterdikleri Tepkilerin Karakter Eğitimi ve 2005 İlköğretim Programı Açısından Değerlendirilmesi. *Journal of Values Education*, 3(10), 9-20. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/302552>
- Afat, N. & Çiçek, Ş. (2019). Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programlarındaki Öğrencilerin Profili ve Alana Yönelik Görüşleri. *İZÜ Eğitim Dergisi*, 1(1), 68-99. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/716849>
- Altinkurt, N. (2008). *Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Yaşanılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri* [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Kurumsal Akademik Açık Arşivi.
- Aydın, s. & Yılmaz, K. (2023). Özel Eğitim Öğretmenlerinin Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Bir Örneklem Çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(3), 1371-1384. <https://doi.org/10.55008/te-ad.1284572>
- Aydın, s. (2017). *Özel Eğitim Kurumlarında Yaşanan Eğitsel-Yönetimsel Yetersizlikler ve Çözüm Önerileri* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. DSpace@İZÜ Kurumsal Akademik Arşivi.
- Aydoğdu, F., & Kılıç, D. (2016). Sınıf, Okul Öncesi ve Özel Eğitim Öğretmenlerinin Aile Katılımına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 266. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.280813>
- Bogdan, R. & Biklen, s. K. (2022). *Eğitimde Nitel Araştırma*. Pegem Akademi.
- Çağlar, D. (1982). Atatürk ve Cumhuriyet Devrinde korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım ve öğretim olanakları. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 15(2), 1-21. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/801952>
- Çetin, Ç. (2004). Özel Eğitim Alanında Çalışmakta Olana Farklı Meslek Grubundaki Eğitimcilerin Yaşadığı Güçlüklerin Belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(1), 41-47. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/159209>

- Çiftçi, H. D. (2015). Özel Eğitim Merkezlerinde Çalışan Öğretmenlerin Mesleki Yetkinlik ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 5(1), 221-241. <https://doi.org/10.13114/MJH.2015111378>
- Çuhadar, C., Bülbül, T., Ilgaz, G. (2013). Öğretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Özellikleri ile Teknopedagojik Eğitim Yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 12(3), 797-807. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/90473>
- Demir, A. (2023). *İlkokul Yöneticilerinin Özel Gereksinimli Öğrencilere İlişkin Görüşleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri* [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. Pamukkale GCRIS Database.
- Demirtaş, H., Arslan, M., Güven, D. (2016). Özel Eğitim Okullarının Yönetimsel Sorunları. *E-International Journal of Educational Research*, 7(1), 21-49. <https://doi.org/10.19160/e-ijer.43400>
- Ercan, F. Z., Kırılıoğlu, M., Kalaycı, H. İ. (2019). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Bu Durumu Kabulleniş Süreçleri ve Bu Duruma Dair Görüşleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(44), 597-628. <https://doi.org/10.21560/spcd.v19i49119.459666>
- Erdem, M., Meriç, E., & Bayat, D. İ. (2024). Özel Eğitim Öğretmenlerinde Sabır ve İş Doyumu İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 59(1), 28. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1318027>
- Işıkhan, V. (2017). Özel Eğitim Alanında Çalışan Personelin Tükenmişlik Düzeylerine Etkide Bulunan Faktörlerinin İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 7-26. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/515046>
- İlgar, Ş. (2017). Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Öğrencilerle İlgili Farkındalığının İncelenmesi (İ.Ü. Hasan Ali Yücel eğitim fakültesi örneği). *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 333. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/324707>
- Karasu, T. (vd.). (2014). Öğretmenlerin Perspektifinden Özel Eğitimde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Muş İl Örneği. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 62. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/20403>
- Kargın, T. (2003). Cumhuriyetin 80. Yılında Özel Eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 1(160) https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/160/kargin.htm .
- Kargın, T. (2007). Eğitsel Değerlendirme ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Süreci. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8(1), 1-15. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000103
- Kılıç, M. H. (2020). Özel Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar (Merkezefendi ve Pamukkale ilçe örneği). *Pamukkale GCRIS Database*, 1(1), 12-31. <https://doi.org/10.29329/jpee.2020.282.2>
- Kodal, B. (2006). *Eskişehir İlinde Otistik Çocuklarla Çalışan Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yaşadıkları Sorunlar ve Sorunların Çözümüne İlişkin Görüşleri* [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi]. ProQuest Database.
- Krysik, J. L. & Finn, J. (2015). *Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması*. Nika Yayınevi.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. Bağlam yayıncılık.

- Mengi, A. (2020). Engelli Bireylerin Gözüyle Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerindeki Eğitim Durumlarının İncelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 19-33. <https://doi.org/10.33206/mjss.540793>
- Orhan, S. & Genç, K. G. (2015). Engellilere Yönelik Ülkemizdeki Özel Eğitim Hizmet Uygulamaları ve Örnek Ülke Karşılaştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 35(1), 1. <https://doi.org/10.21560/spcd.35323>
- Sadioğlu, G. (2012). Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi ve Çözüm Önerileri. *Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, 1(1), 4-22. <http://acikerisim.fsm.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11352/4323/Sadio%C4%9Flu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Sayıta, S. U. & Şirin, M. R. (2000). *1. İstanbul Çocuk Kurultayı İstanbul Çocuk Raporu*. İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları.
- Subakan, Y. & Koç, M. (2019). Özel Eğitim Gereksinimli Bireylerin Gelişim ve Eğitimlerinde Kullanılan Mobil Cihazlar ve Yazılımlar. *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 3(2), 52. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/586372>
- Şahin, S. (2003). *Özel Eğitimin Tarihçesi*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). *Halkla İlişkiler ve Organizasyon Hizmetleri*. megep.meb.gov.tr. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Halkla%20%C4%B0li%C5%9Fkiler%20Kavram%C4%B1.pdf.